NORAKSTS

Lieta Nr. C11076913
SKC–0273/2016

S P R I E D U M S

Rīgā 2016.gada 30.augustā

Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departaments šādā sastāvā:
tiesnese referente Z.Pētersone
tiesnese I.Lauka
tiesnesis N.Salenieks
rakstveida procesā izskatīja civillietu AS „Swedbank" maza apmēra prasībā pret /pers. B/ un /pers. C/ par parāda piedziņu sakarā ar AS „Swedbank" kasācijas sūdzību par Cēsu rajona tiesas 2013.gada 7.novembra spriedumu.

A p r a k s t o š ā

[1] AS „Swedbank" 2013.gada 20.jūnijā cēlusi Cēsu rajona tiesā maza apmēra prasību pret /pers. B/ un /pers. C/ par parāda piedziņu, lūdzot piedzīt no /pers. B/, bet piedziņas neiespējamības gadījumā no /pers. C/, parādu 2703,78 latus, ko veido aizdevuma pamatparāds 1191,60 lati, līgumiskie procenti 160,29 lati un līgumsods 1351,89 lati. Prasībā arī lūgts piedzīt tiesas izdevumus un noteikt prasītāja tiesības saņemt likumiskos sešus procentus no pamatparāda summas par laiku līdz sprieduma izpildei.

Prasībā norādīti šādi apstākļi.

[1.1] Prasītāja un /pers. B/ 2005.gada 3.oktobrī noslēguši studiju aizdevuma līgumu atbildētāja /pers. B/ studiju Rīgas Tehniskajā universitātē apmaksai ne vairāk kā 5 850 latu apmērā. Tāpat prasītāja un /pers. B/ 2005.gada 3.oktobrī noslēguši studējošā aizdevuma līgumu atbildētāja /pers. B/ sociālajām vajadzībām ne vairāk kā 2700 latu apmērā.

[1.2] Saskaņā ar studiju aizdevuma līguma 2.1. un 2.2.punktu prasītāja ir izpildījusi līgumā noteiktās saistības un laikā no 2005.gada 2.novembra līdz 2006.gada 23.martam izsniegusi atbildētājam aizdevuma summu 1300 latus. Savukārt atbilstoši studējošā aizdevuma līguma 2.1. un 2.2.punktam laikā no 2005.gada 15.novembra līdz 2006.gada 15.aprīlim prasītāja izsniegusi atbildētājam aizdevuma summu 480 latus.

[1.3] Saskaņā ar abu aizdevumu līgumu 4.1.punktiem atbildētājs apņēmās veikt aizdevuma atmaksu prasītājai ne vēlāk kā ar divpadsmito mēnesi pēc studiju pabeigšanas vai trešo mēnesi, ja atbildētājs izslēgts no studējošo saraksta, nepabeidzot studiju programmu. Atbildētājs no studējošo saraksta izslēgts 2006.gada 30.martā, tādējādi izsniegto aizdevumu samaksa viņam bija jāuzsāk 2006.gada jūnijā.

[1.4] Atbilstoši Ministru kabineta 2001.gada 29.maija noteikumu Nr. 220 „Kārtība, kādā tiek piešķirts, atmaksāts un dzēsts studiju kredīts un studējošā kredīts no kredītiestādes līdzekļiem ar valsts vārdā sniegtu galvojumu" 48.1.punktam kredītus, kuru kopējā summa pārsniedz 1000 latus, kredīta ņēmējs atmaksā kredītiestādei 10 gadu laikā, katru gadu atmaksājot vienu desmito daļu no kopējās kredītu summas un kredītu procentus.

Saskaņā ar līgumu 5.2.punktiem /pers. B/ maksājumus apņēmās veikt katra mēneša 14.datumā līdz līgumsaistību pilnīgai izpildei.

[1.5] Atbildētājs līdz prasības iesniegšanai nav izpildījis no līgumiem izrietošās saistības un nav atmaksājis pilnu aizdevuma summu prasītājai, līdz ar to no atbildētāja piedzenamas neatmaksāto pamatparādu summas par studiju un studējošā aizdevumu līgumiem – attiecīgi 870,40 lati un 321,20 lati.

[1.6] Līgumisko procentu parāds aprēķināts par laiku no 2009.gada 15.oktobra līdz 2010.gada 22.aprīlim, un tas attiecīgi par studiju un studējošo aizdevuma līgumiem ir 117,82 lati un 42,47 lati.

[1.7] Atbildētājam, neveicot līgumos noteiktos maksājumus, ir iestājies nokavējums, līdz ar to prasītājai atbilstoši aizdevumu līgumu 6.punktiem ir tiesības aprēķināt un pieprasīt līgumsoda samaksu par laiku no 2009.gada 15.novembra līdz 2013.gada 5.aprīlim, kas ir 988,22 lati par studiju aizdevuma līgumu un 363,67 lati par studējošā aizdevuma līgumu.

[1.8] Prasītāja un atbildētāja /pers. C/ noslēgušas arī divus galvojuma līgumus, saskaņā ar kuru 3.1.punktiem atbildētāja uzņēmās pienākumu ar visu savu mantu atbildēt par /pers. B/ parādiem saskaņā ar iepriekšminētajiem aizdevuma līgumiem. Galvojuma līgumu 4.1.punktos noteikts, ka atbildētāja uzņemas saistības kā pats parādnieks.

[1.9] Prasība pamatota ar Kredītiestāžu likuma 60.pantu, Civillikuma 1401, 1425., 1469., 1472., 1512., 1548., 1587., 1588., 1590., 1651., 1692., 1698., 1716., 1717., 1720., 1721., 1753., 1756., 1759., 1765., 1934., 1943.pantu un Ministru kabineta 2001.gada 29.maija noteikumiem Nr. 220 „Kārtība, kādā tiek piešķirts, atmaksāts un dzēsts studiju kredīts un studējošā kredīts no kredītiestādes līdzekļiem ar valsts vārdā sniegtu galvojumu".

[2] Ar Cēsu rajona tiesas 2013.gada 7.novembra spriedumu AS „Swedbank" prasība noraidīta.

Spriedums pamatots ar šādiem motīviem.

[2.1] Saskaņā ar Civillikuma 1587.pantu tiesīgi noslēgts līgums uzliek līdzējam pienākumu izpildīt apsolīto.

Atbildētājs/pers. B/ līgumsaistības ir uzņēmies 2005.gada 3.oktobrī, parakstot studiju aizdevuma līgumu un studējošā aizdevuma līgumu. Prasītāja ar prasībai pievienotajiem līgumiem un kredītu konta izrakstiem ir pierādījusi, ka no savas puses noslēgtos līgumus ir izpildījusi, ieskaitot atbildētāja kontā atbilstoši studiju aizdevuma līgumam 1300 latus un atbilstoši studējošā aizdevuma līgumam – 480 latus. Aizdevuma atmaksāšanas sākuma termiņš noteikts divpadsmitais mēnesis pēc studiju programmas pabeigšanas vai trešais mēnesis pēc aizņēmēja izslēgšanas no studējošo saraksta, nepabeidzot studiju programmu.

[2.2] Ar Latvijas Republikas Izglītības un zinātnes ministrijas Studiju un zinātnes administrācijas 2013.gada 26.aprīļa izziņu Nr. 148/75 pierādīts, ka atbildētājs no studējošo saraksta izslēgts 2006.gada 30.martā. Tādējādi aizdevumu atmaksa un procentu par aizdevumu lietošanu samaksa bija jāuzsāk ne vēlāk kā 2006.gada jūnijā, un maksājumi saskaņā ar līgumu 5.2.punktiem jāveic katra mēneša 14.datumā.

Ar kredītu kontu izrakstiem pierādīts, ka atbildētājs ikmēneša maksājumus saskaņā ar abiem noslēgtajiem līgumiem ir veicis tikai līdz 2009.gada 24.septembrim un ir palicis prasītājai parādā aizdevuma pamatsummu par studiju aizdevuma līguma 870,40 latus, bet par studējošā aizdevuma līgumu – 321,20 latus, kopā – 1191,60 latus.

[2.3] No lietā iesniegtajiem prasītājas aprēķiniem par līgumisko procentu un līgumsodu apmēru secināms, ka prasītāja šos aprēķinus veikusi tā, it kā

studiju aizdevuma līgums un studējošā aizdevuma līgums būtu vienpusēji izbeigti ar 2010.gada 22.aprīli.

Civillikuma 1589.pants noteic, ka vienpusēja atkāpšanās no līguma ir pielaižama tikai tad, kad tā pamatota ar paša līguma raksturu, vai kad to zināmos apstākļos atļauj likums, vai arī kad tāda tiesība bijusi noteikti pielīgta.

Prasītāja, pamatojoties uz Ministru kabineta 2001.gada 29.maija noteikumu Nr. 220 „Kārtība, kādā tiek piešķirts, atmaksāts un dzēsts studiju kredīts un studējošā kredīts no kredītiestādes līdzekļiem ar valsts vārdā sniegtu galvojumu" 55.punktu, bija tiesīga pieprasīt no atbildētāja visas aizdevumu summas atmaksu ar 2010.gada 22.aprīli, jo atbildētājs maksājumus nav veicis vairāk kā sešus mēnešus, kas gan saskaņā ar Ministru kabineta 2001.gada 29.maija noteikumu Nr. 220 55.punktu, gan ar studiju un studējošā aizdevuma līgumu 7.3.punktiem aizdevējam dod tiesības vienpusēji atkāpties no līguma un pieprasīt visu līgumsaistību tūlītēju izpildi.

Tomēr lietā nav pierādījumu, ka prasītāja būtu šīs tiesības izmantojusi, paziņojot atbildētājam un galvotājai par vienpusēju atkāpšanos no studiju aizdevuma līguma un studējošā aizdevuma līguma un pieprasot tūlītēju šo līgumsaistību izpildi. Tādējādi nav pamata uzskatīt, ka minētie līgumi no prasītājas puses būtu vienpusēji izbeigti.

[2.4] Aizdevuma līgumu 4.2.punkti noteic, ka aizdevums ir jāatmaksā termiņā, kas norādīts aizdevuma līguma I daļā (aizdevuma līgumu I daļā norādīts: 5 vai 10 gadi saskaņā ar Ministru kabineta noteikumiem Nr. 220).

Ievērojot Ministru kabineta noteikumu Nr. 220 48.1.punktu, kas noteic, ka kredītus, kuru kopējā summa pārsniedz 1000 latu, kredīta ņēmējs atmaksā kredītiestādei desmit gadu laikā, katru gadu atmaksājot vienu desmito daļu no kopējās kredītu summas un kredītu procentus, un atbildētājam piešķirto aizdevumu kopējo apmēru 1780 latus, atbildētājam kredīts un kredīta procenti jāatmaksā kredītiestādei desmit gadu laikā.

Ņemot vērā, ka aizdevumu atmaksa atbildētājam bija jāuzsāk ar 2006.gada jūniju, nav iestājies saistības izpildes termiņš un prasītājai nav tiesību prasīt no atbildētājiem visas saistības izpildi, bet tikai tās daļas piedziņu, kuras samaksai iestājies termiņš, taču šāda prasība nav celta.

Civilprocesa likuma 192.pants noteic, ka tiesa taisa spriedumu par prasībā noteikto prasības priekšmetu un uz prasībā norādītā pamata, nepārsniedzot prasījuma robežas. Līdz ar to prasība pilnībā noraidāma kā nepierādīta.

[3] Par minēto spriedumu prasītāja AS „Swedbank" iesniegusi kasācijas sūdzību, pārsūdzot spriedumu pilnā apjomā un norādot šādus argumentus.

Tiesa ir nepareizi piemērojusi materiālo tiesību normas, tās nepareizi attiecinot uz tiesas konstatētajiem apstākļiem, nepareizi tās iztulkojusi, kā arī pieļāvusi procesuālo tiesību normu pārkāpumu, kas novedis pie lietas nepareizas izspriešanas.

Tiesa nepareizi piemērojusi Ministru kabineta 2001.gada 29.maija noteikumu Nr. 220 „Kārtība, kādā tiek piešķirts, atmaksāts un dzēsts studiju kredīts un studējošā kredīts no kredītiestādes līdzekļiem ar valsts vārdā sniegtu galvojumu" 55.punktu, kļūdaini secinot, ka nav iestājies saistību izpildes termiņš un prasītājai nav tiesību prasīt no atbildētājiem visas saistības izpildi.

Lai arī minēto Ministru kabineta noteikumu 55.punktā noteikts, ka, ja kredīta ņēmējs sešu mēnešu laikā nav veicis regulārus kredīta pamatsummas un kredīta procentu maksājumus, kredītiestāde piedzen visu neatmaksāto summu, tomēr tiesa nepamatoti prasītāja tiesību piedzīt visu neatmaksāto summu ir saistījusi ar prasītāja tiesību vienpusēji atkāpties no aizdevuma līguma.

Tiesa kļūdaini atzinusi, ka, tikai atkāpjoties no aizdevuma līguma, prasītājai ir tiesības pieprasīt visas neatmaksātās aizdevuma summas atmaksu. Minētie Ministru kabineta noteikumi nenosaka prasītājai pienākumu atkāpties no aizdevuma līguma, tikai pēc tam piešķirot attiecīgās prasījuma tiesības.

M o t ī v u d a ļ

[4] Pārbaudījis sprieduma likumību attiecībā uz argumentiem, kas minēti kasācijas sūdzībā, kā to nosaka Civilprocesa likuma 473.panta pirmā daļa, Augstākās tiesas Civillietu departaments atzīst, ka spriedums ir atceļams un lieta nododama jaunai izskatīšanai pirmās instances tiesā.

[5] Civillietu departaments atzīst par nepamatotu kasācijas sūdzības argumentu, ka tiesa esot nepareizi saistījusi prasītājas tiesības piedzīt visu neatmaksāto aizdevuma summu ar atkāpšanos no līguma.

Civillietu departamenta ieskatā atkāpšanās no pušu līguma bija obligāts priekšnoteikums, lai prasītāja varētu piedzīt arī to aizdevuma daļu, kuras atmaksai termiņš nebija iestājies.

[5.1] Ministru kabineta 2001.gada 29.maija noteikumu Nr. 220 „Kārtība, kādā tiek piešķirts, atmaksāts un dzēsts studiju kredīts un studējošā kredīts no kredītiestādes līdzekļiem ar valsts vārdā sniegtu galvojumu" 55.punkts paredz, ka, ja kredīta ņēmējs sešu mēnešu laikā nav veicis regulārus kredīta pamatsummas un kredīta procentu maksājumus, kredītiestāde piedzen visu neatmaksāto summu.

Savukārt AS „Swedbank" un /pers. B/ 2005.gada 3.oktobra aizdevuma līgumu 7.3.punkti noteic, ka aizdevējam ir tiesības vienpusēji atkāpties no līguma un pieprasīt aizņēmējam tūlītēju visu līguma saistību (visas aizdevuma summas, procentu, līgumsodu) izpildi, ja aizņēmējs sešu mēnešu laikā nav veicis vairāk kā vienu maksājumu saskaņā ar grafiku, kā arī aizņēmējs nepilda 72.punkta prasības.

[5.2] Kasācijas sūdzībā nav apstrīdēts Cēsu rajona tiesas konstatētais, ka pušu noslēgtie aizdevuma līgumi ir spēkā esoši, ka aizdevumu atmaksa atbildētājam bija jāuzsāk 2006.gada jūnijā un jāveic ikmēneša maksājumos 10 gadu laikā, kā arī, ka prasītāja nav paziņojusi atbildētājiem par atkāpšanos no aizdevuma līgumiem.

[5.3] Civillikuma 1587.pants noteic, ka tiesīgi noslēgts līgums uzliek līdzējam pienākumu izpildīt apsolīto, un ne darījuma sevišķais smagums, ne arī vēlāk radušās grūtības nedod vienai pusei tiesību atkāpties no līguma, kaut arī atlīdzinot otrai zaudējumus.

Saskaņā ar Civillikuma 1589.pantu vienpusēja atkāpšanās no līguma ir pielaižama tikai tad, kad tā pamatota ar paša līguma raksturu, vai kad to zināmos apstākļos atļauj likums, vai arī kad tāda tiesība bijusi noteikti pielīgta.

[5.4] Tādējādi pušu pienākums ir izpildīt tiesīgi noslēgta, neapstrīdēta un spēkā esoša līguma noteikumus, ja vien likums vai līgums nedod pusēm vienpusējas atkāpšanās no līguma tiesību un kāda no pusēm nav šo tiesību izmantojusi.

Ņemot vērā, ka puse var atkāpšanās tiesību izmantot, bet var arī neizmantot, tā ir saistāma ar skaidri izsacītu puses nodomu atkāpties no līguma no konkrēta brīža. Proti, ir jābūt skaidram, noteikti paustam gribas izteikumam šo tiesību izmantot.

Līdz ar to Ministru kabineta 2001.gada 29.maija noteikumu Nr. 220 55.punkts iztulkojams tādējādi, ka tas atļauj vienpusēju atkāpšanos no līguma Civillikuma 1589.panta izpratnē, proti, dod pamatu atkāpšanās tiesības izmantošanai. Taču tas neizslēdz puses pienākumu šo tiesību ar konkrētām darbībām realizēt, ja viņa vēlas to izmantot.

Kā jau minēts, lietā nav pierādījumu tam, ka prasītāja būtu paziņojusi atbildētājiem par atkāpšanos no līgumiem.

[5.5] Vienpusējas atkāpšanās no līguma tiesības prasītājai arī pielīgtas aizdevuma līgumu 7.3.punktos. Civillietu departamenta ieskatā pušu līgumu 7.3.punkts nav pretrunā Ministru kabineta 2001.gada 29.maija noteikumu Nr. 220 55.punktam, bet gan precizē to un plašāk izskaidro, kādā kārtībā šajā punktā noteiktās kredītiestādes tiesības uz visas summas atgūšanu ir īstenojamas.

Turklāt no AS „Swedbank" kasācijas sūdzībā minētās pozīcijas pēc būtības izriet, ka prasītāja vēlas ignorēt pašas noslēgto līgumu un tajā uzņemtās saistības, kas nav pieļaujams.

[6] Ņemot vērā minēto, ir pareizs Cēsu rajona tiesas atzinums, ka, tā kā aizdevumu atmaksa atbildētājam bija jāuzsāk 2006.gada jūnijā, nav iestājies visu saistību izpildes termiņš un pirms tā prasītājai, neatkāpjoties no līgumiem, nav tiesību prasīt no atbildētājiem visas saistības izpildi, bet tikai tās daļas piedziņu, kuras samaksai iestājies termiņš.

Neskatoties uz minēto, tiesa prasību noraidījusi pilnībā, uzskatot, ka šāda prasība nav celta, kam Civillietu departaments nevar piekrist.

[6.1] Cēsu rajona tiesa ir atsaukusies uz Civilprocesa likuma 192.pantu, kas noteic, ka tiesa taisa spriedumu par prasībā noteikto prasības priekšmetu un uz prasībā norādītā pamata, nepārsniedzot prasījuma robežas. Taču tiesa pati šo normu pārkāpusi.

[6.2] Civilprocesa likuma 192.pants paredz prasības būtiskos elementus, par kuriem tiesai jātaisa spriedums. Viens no šiem prasības elementiem ir prasības pamats, kuru veido apstākļi, uz kuriem prasītājs pamato savu prasījumu, tas ir, juridiski fakti, ar kuriem tiesību normas hipotēze saista strīda pušu materiāltiesiskās attiecības esamību, grozīšanos vai izbeigšanos. Savukārt ar prasības priekšmetu saprot tās apstrīdētās tiesības, tiesiskās attiecības, kas pastāv starp pusēm un kuru esamību vai neesamību prasītājs lūdz konstatēt, un arī aizsargāt savas aizskartās vai apstrīdētās tiesības vai ar likumu aizsargātās intereses.

Turklāt, tā kā, ceļot prasību, prasītājs cenšas atjaunot savas aizskartās tiesības vai panākt no atbildētāja apstrīdēto tiesību atzīšanu, prasītājam jāpierāda: 1) prasības aktīvais pamats, t.i., ka viņam piemīt tās tiesības, kuru aizstāvēšanu viņš lūdz (īpašuma vai valdījuma tiesības, prasījuma tiesības, kas pamatotas uz likumu vai līgumu); 2) prasības pasīvais pamats, t.i., ka šīs viņa tiesības aizskartas vai, ka atbildētājs šo tiesību realizēšanai liek šķēršļus, kādēļ viņam vajadzīga aizsardzība *(sk. Bukovskis V. Civīlprocesa mācības grāmata. – Rīga: Autora izdevums, 1933, 341.lpp.)*.

[6.3] Konkrētajā gadījumā no prasības pieteikuma izriet, ka prasītāja ir lūgusi piedzīt neatmaksāto aizdevuma summu, kas atbildētājam bija jāmaksā no 2006.gada jūnija regulāros ikmēneša maksājumos 10 gadu laikā. Prasība pamatota ar pušu 2005.gada 3.oktobra aizdevuma līgumiem un apstākli, ka atbildētājs nav veicis līgumā noteiktos maksājumus. Tiesa atzinusi par pierādītu, ka atbildētājs ikmēneša maksājumus saskaņā ar abiem noslēgtajiem līgumiem ir veicis tikai līdz 2009.gada 24.septembrim. Prasība par šo līgumu izpildi celta un spriedums taisīts 2013.gadā, atzīstot, ka atbildētājs ir kavējis maksājumus, kuriem ir iestājies termiņš. Tā kā prasītāja ir lūgusi visas neatmaksātās aizdevuma summas piedziņu, tad tajā ietilpst gan tā daļa, kura bija jāatmaksā līdz prasības celšanas brīdim, gan tā daļa, kuras samaksas termiņš vēl nebija iestājies.

Līdz ar to tiesai nebija pamata atzinumam, ka prasītāja nav cēlusi prasību par tās aizdevuma daļas piedziņu, kuras samaksai iestājies termiņš. Prasības apmierināšana daļā nav prasījuma robežu pārsniegšana.

[6.4] Prasītāja ir lietā iesniegusi prasību pamatojošus aprēķinus. Ja tiesa uzskatīja, ka lietā iesniegtie prasības summas aprēķini nav pietiekami, tai bija tiesības pieprasīt no prasītājas rakstveida paskaidrojumus (papildu aprēķinus) atbilstoši Civilprocesa likuma 149.panta ceturtajai daļai, kas paredz, ka tiesnesis ir tiesīgs pieprasīt no lietas dalībniekiem rakstveida paskaidrojumus, lai precizētu lietas apstākļus un pierādījumus. Līdzīgi, ja tiesa uzskatīja, ka pierādījumi par izdarītajiem un attiecīgi atlikušajiem maksājumiem ir nepietiekami, tiesai bija pienākums vērst uz to prasītājas uzmanību saskaņā ar Civilprocesa likuma 93.panta ceturto daļu, kas noteic, ja tiesa atzīst, ka par kādu no faktiem, uz kuriem pamatoti puses prasījumi vai iebildumi, nav iesniegti pierādījumi, tā paziņo par to pusēm un, ja nepieciešams, nosaka termiņu pierādījumu iesniegšanai.

[7] Civillietu departamenta ieskatā iepriekš minētais Civilprocesa likuma 192.panta pārkāpums vērtējams kā tāds procesuālais pārkāpums, kas varēja novest pie lietas nepareizas izspriešanas. Tas dod pamatu sprieduma atcelšanai.

[8] Atceļot spriedumu, saskaņā ar Civilprocesa likuma 458.panta otro daļu AS „Swedbank" atmaksājama drošības nauda 284,57 *euro*.

R e z o l u t ī v ā

Ņemot vērā minēto un pamatojoties uz Civilprocesa likuma 474.panta 2.punktu, 475.pantu, Augstākās tiesas Civillietu departaments

n o s p r i e d a

Atcelt Cēsu rajona tiesas 2013.gada 7.novembra spriedumu un nodot lietu jaunai izskatīšanai Cēsu rajona tiesai.

Atmaksāt AS „Swedbank" drošības naudu 284,57 EUR (divi simti astoņdesmit četrus *euro* un 57 centus).

Spriedums nav pārsūdzams.

Tiesnese referente	(*paraksts*)	Z.Pētersone
Tiesnese	(*paraksts*)	I.Lauka
Tiesnesis	(*paraksts*)	N.Salenieks

NORAKSTS PAREIZS
Latvijas Republikas Augstākās tiesas
Civillietu departamenta tiesnese Z.Pētersone
Rīgā 2016.gada 30.augustā